

Els Binomis del JELL

Cap a una metodologia pròpia dels esplais ignasians

Una guia per abordar el transcendent i transmetre el coneixement de Jesús als infants, adolescents i joves dels nostres esplais i activitats d'estiu

Índex

- 05** Presentació
- 06** Introducció
- 08** Organització d'aquest document
- 09** Els Binomis del JELL
 - 10** Jo - els Altres (3-5 anys)
 - 14** Déu - Natura (6-7 anys)
 - 18** Jesús - Amics (8-9 anys)
 - 24** Perdó - Gràcies (10-11 anys)
 - 28** Món - Diversitat (12-13 anys)
 - 32** Justícia - Solidaritat (14-15 anys)
 - 36** Servir - Estimar (16-17 anys)
- 42** Epíleg

Edita: Cristianisme i Justícia. Roger de Llúria, 13, 08010 Barcelona
93 317 23 38 - info@fespinal.com - www.cristianismeijusticia.net
Dipòsit Legal: B 27902-2018 - ISSN: 2014-6531

Edició: Santi Torres Rocaginé. Disseny i maquetació: Pilar Rubio Tugas
Novembre 2018

Redactors: L'equip de responsables dels centres d'esplai i associacions de lleure educatiu dels jesuïtes de Catalunya dels cursos 2016-17 i 2017-18: CEL, Centre d'Esplai Lloïola (Sant Cugat del Vallès); Centre d'Esplai Joan Suñol (Barcelona); Centre d'Esplai Lluís Maria Chanut (Badalona); Estiu Claver (Raimat); GCCC, Grup de Colònies i Campaments Casp (Barcelona); Casal «al vent!» (L'Hospitalet de Llobregat); Il·lèa, Esplai Gornal (L'Hospitalet de Llobregat); Esplai Sant Ignasi (Lleida); CIM Associació Juvenil (Barcelona)

Amb el suport tècnic de José Francisco Aranguren SJ.

Benvolgut monitor, benvolguda monitora,

Posem aquest document a les teves mans. Ha estat fruit d'un treball en equip que espera ser llavor inspiradora. És un document obert i t'ha de servir a l'hora de planificar les trobades de l'esplai amb el teu grup d'edat. Confiem, doncs, que enforteixi i doni impuls al teu treball educatiu i del transcendent per tal que hi puguis aprofundir.

Aquest quadern s'ha publicat com un extra de la col·lecció EIDES (Escola Ignasiana d'Espiritualitat) impulsada pel centre d'estudis Cristianisme i Justícia. Es pot descarregar gratuïtament d'internet a www.cristianismeijusticia.net/eides.

Els redactor@s.

Introducció

La Companyia de Jesús a Catalunya està present en nou centres de lleure ubicats en diferents ciutats del territori. Ja fa uns anys que treballa per establir, des de les diferències, quins són els trets i els estils d'un esplai ignasià. Així neix el JELL: Jesuïtes-Educació en el Lleure.

«El JELL és un moviment de Centres d'Esplai de la Companyia de Jesús a Catalunya que comparteixen un mateix somni pel món: una nova relació qualitativa entre les persones, la Creació i Déu basada en l'amor i inspirada en el Regne de Déu. Un somni mogut per una espiritualitat també comuna, l'espiritualitat ignasiana». És doncs, una estructura de comunió, trobada i identitat. Sense deixar de ser el que som, estem convidats a anar més enllà.

Per ser i viure a la ignasiana, el JELL fonamenta la seva acció en una lògica que entrellaça tres verbs que provenen d'aquesta espiritualitat: contemplar, servir i agrair.

Contemplar. En la tradició ignasiana vol dir obrir els sentits a l'amor de Déu present en la història, és a dir, veure la creació i la història personal i del món com un regal, com una cosa que rebo i de la qual tinc cura. En la contemplació per a l'encarnació és Déu mateix qui contempla el món i, commogut, envia el seu Fill.

Servir. El Servei és sinònim de l'amor, que, segons Ignasi de Loiola, es posa més

en les accions que en les paraules. És la invitació a no quedar-se com a espectador, sinó contribuir a la gestació d'una nova societat.

Agrair. Fer-se conscient dels beneficis rebuts de Déu és el primer pas de l'examen ignasià. Aquest mateix agraïment, experimentat i fomentat, ens porta a donar gratuïtament el que hem rebut de manera gratuïta.

Aquesta tríada genera un procés obert i dinàmic que configura els que participen en la manera ignasiana de veure i estar al món caracteritzada pel fet que responem a una invitació de Déu i, per tant, la dimensió espiritual i transcendent és el principal tret del nostre estil i manera de ser. En el Centre de Lleure, l'equip de monitors i monitores i tota la seva acció estan inspirats per aquest procés sempre obert a anar més enllà.

Per fer operatiu el que s'ha dit, hem distingit «parelles de tensions» que cal mantenir, entre les quals cap d'elles pot fer opaca l'altra. N'hem definit set i les hem anomenat «binomis», i pretenen ser una guia i un suport per abordar el transcendent i transmetre el coneixement de Jesús als infants dels nostres esplais i activitats d'estiu. El fruit d'aquesta feina, duta a terme per responsables, consiliaris i persones dels equips educatius de tots els centres que integren el JELL, és el document que us presentem.

Organització d'aquest document

En cadascun dels binomis treballats hi trobaràs:

1. Fonamentació de l'elecció d'aquest binomi.
2. Pistes sobre l'etapa evolutiva dels infants en aquesta edat concreta.
3. Idees de fons que s'han de tenir sempre presents.
4. Objectius que es marquen en cada binomi seguint sempre els tres verbs que fonamenten el treball, que volem aplicar a tots els espais (amb infants, equips educatius, famílies...).
5. Personatges concrets del santoral catòlic que il·lustren el que volem dir perquè han sobresortit positivament amb actituds que tenen a veure amb el binomi de què es tracta.
6. Materials de suport que poden facilitar el treball proposat.
7. Motius que ens porten a treballar aquest binomi en una edat concreta.
8. Una proposta d'activitat per treballar-la.
9. I s'acaba amb una breu pregària.

Els Binomis del JELL

Fonamentació

En la història d'Israel es va anar donant una relació de Déu amb el seu poble. En aquesta història Déu proposa, i és aquest poble qui va decidint què tria i què no. Aquest esquema del sí de Déu i del sí de l'ésser humà lliure és el fonament de la vida cristiana. En la segona carta de sant Pau als corintis (6,18) Déu diu: «Jo us seré pare, i vosaltres em sereu fills i filles». D'una banda, una experiència de

crida personal i profunda a viure com a fill de Déu i germà de la resta dels éssers humans i, per un altra, una profunda relació de corresponsabilitat amb els altres, ja que són els meus germans i fills d'un mateix Pare. En els nostres centres d'esplai aquest procés de sortida de si mateix i de trobada amb els altres s'ha d'acompanyar en cada etapa, d'acord amb l'evolució psicològica de l'edat.

Com són els infants?

- La figura de referència és la família nuclear, amb especial rellevància al paper dels pares. Són infants amb iniciativa, però condicionats per la possibilitat d'equivocar-se. Valoren que se'ls felicitin i recompensi positivament, però alhora tenen por del càstig.
- Són infants individualistes, que no busquen jugar en grup, sinó sols o com a molt en parelles.
- A nivell cognitiu: sorgeix el pensament representatiu amb l'adquisició del llenguatge. Amb paraules, signes i símbols es pot representar el món. És una etapa imitativa i de joc. És també un estadi egocèntric: el món, que els altres veuen, és el món que l'infant veu. El món és el que l'infant percep i és tal i com el percep.
- La franja d'edat dels 3 als 5 anys és una etapa en què l'infant entén el món per dicotomies (blanc contra negre, bo contra dolent, jo contra els altres).

Idea de fons

Prendre consciència d'un mateix i de l'altre.

Objectius

- Generositat: fer un regal perquè estimem. [agrair]
- Com em sento? Com et sents? [contemplar]
- Ajudo als companys/es del meu grup. [servir]

Personatges

Sant Agustí

Santa Teresa de Jesús

Material de suport

- LLENAS, Anna (2012). *El monstre dels colors* Barcelona: Flamboyant
- PFISTER, Marcus (2013). *El peix irisat*. Barcelona: Beascoa
- Cançó: «Sant Ignasi m'ensenya a estimar»

Per què convé treballar aquest binomi en aquesta edat?

Dels 3 als 5 anys és el moment en què l'infant comença a comprendre que la seva identitat i la de la resta dels infants no necessàriament coincideix: és el moment que es desperta una empatia primitiva i la consciència que als altres els poden agradar les mateixes coses que a un mateix. Per tant, i malgrat l'egocentrisme propi de l'edat, és el moment de plantar les llavors per tal que la dicotomia *jo-altres* es visqui des de la generositat i l'agraïment.

També és important considerar que es tracta d'un procés en què l'infant va entrant en la comunitat cristiana des de la seva crida personal.

Amb aquest objectiu, convindrà reforçar molt la interacció dels infants amb els altres, ja que encara es troben en una etapa de joc egocèntric i individualista.

Feina dels educadors serà afavorir moments de relació entre els infants i promoure activitats en les quals el propòsit d'un s'enllaci amb el de l'altre, i a partir d'aquesta necessitat de simbiosi poder treballar el *jo* per similitud i diferència amb l'*altre*. Hem d'acompanyar-los en aquest sortir de si mateixos per trobar-se en l'altre tal com ens hi convida Jesús de Natzaret.

Convindrà acompanyar els infants en aquesta extrapolació que, si bé és senzilla, encara no és evident per a ells: tal com les persones ens assemblem i ens

diferenciem per fora, això també passa per dintre amb el que pensem i el que ens agrada.

Això ens obre la porta al món interior, al sistema de pensaments i d'emocions que determinen qui som i què fem i què apostem perquè es vagi configurant des dels valors del Regne de Déu. Tanmateix, l'accés a aquest àmbit, en una etapa tan primerenca de la vida, pot resultar complicat de treballar, ja que el pensament representatiu (tal com s'ha mencionat abans) tot just està sorgint, i el llenguatge es comença a desenvolupar. Per això mateix resulta recomanable trobar elements simbòlics que puguin ser més intuïtius –imatges, música, espais, etc.–, que els facilitin aquesta introspecció i els la faci pròxima i accessible. Els educadors també hem de comprendre que el món interior tot just despunta en aquesta edat, i que, per tant, els plantejaments que proposem sobre el *jo* als infants han de ser senzills i evidents.

Treballar a partir de contrastos permetrà que l'infant vagi accedint al seu món interior, i que vagi definint qui és ell a partir del que li agrada i què no, quines emocions coneix i quines reconeix. Aquesta primera exploració a partir d'emocions bàsiques (alegria, tristesa, por, ira i fàstic) no només serà l'inici de la descoberta del *jo*, sinó que, pel seu caràcter dicotòmic, també actuarà com a plataforma per definir els *altres* a partir de la comparació amb aquest *jo* incipient. En la mesura que anirem definint els gustos i les emocions de cada infant, aquest els anirà podent reconèixer en els altres i començarà a comprendre que cada persona és similar però diferent; així es despertarà l'em-

patia i es plantaran les llavors per ser generós i agraït amb els altres. Aquests contrastos o pensaments dicotòmics es poden veure reflectits en la meditació de l'encarnació, tal com la presenta Ignasi en els Exercicis Espirituals.

Això de ser generós i agraït s'ha de mirar de fer sempre en positiu, treballar des del que a tu t'agrada i oferir-ho als altres, ja que és possible que també els agradi. Igualment pot ser beneficiós (tot i que s'ha de fer amb molta cura) buscar i afavorir en aquesta línia situacions de desequilibri, en les quals l'infant tingui la possibilitat de posar remei a una injustícia amb la seva acció generosa. Així doncs, plantejar activitats i dinàmiques en què es contrastin dues realitats pot ser molt útil a l'hora de

contemplar com em sento jo, i l'intent d'entendre com es deu sentir l'altre, i a partir d'aquí actuar en conseqüència (amb l'acompanyament corresponent).

Per acabar, i tot i que resulta evident, cal recalcar la necessitat d'aproximar el llenguatge que fem servir al dels infants perquè hi hagi una veritable presentació actualitzada de l'evangeli; utilitzar un imaginari que els permeti identificar-se amb senzillesa (treballar el com m'expresso a partir d'animals, per exemple), un llenguatge el més senzill possible (estem parlant de temes molt complexos i importants, però de fet es poden explicar amb un llenguatge quotidià i senzill) i situacions en què les possibilitats no siguin il·limitades.

Proposta d'activitat

Es divideix la sala en quatre espais, tres dels quals (Casa, Escola, Esplai) molt ben ambientats a partir d'imatges i objectes característics (una bata, un coixí, un foulard; per exemple), així com per una il·luminació i una música tranquil·les. En cadascun d'aquests espais hi trobarem una o dues figures (Mare i Pare, Amic i Professor, Grup i Monitor) per a cada infant. La tasca que hauran de fer els infants és agafar cada figura, identificar-la i dur-la a la quarta zona: un espai amb un seguit d'imatges que representen diferents situacions o emocions positives, que es puguin relacionar amb els personatges.

Veient les imatges els infants hauran de situar el personatge amb la fotografia amb qui està més

lligada i explicar-ho immediatament a l'educador (no seria rellevant ni positiu fer-ho amb el grup perquè les respostes es contagiarien). Amb aquest faran un petit exercici de comprensió i d'agraïment de per què situem aquesta persona en aquesta situació o emoció. L'experiència que busquem i desitgem és la d'agraïment pel fet que hi hagi altra gent amb qui vivim i la comprensió del fet que la seva realitat és diferent a la nostra, que fan cada dia coses diferents a nosaltres però que segurament els agraden coses similars (jugar, rebre un regal o ser ben tractats). Aquest exercici s'anirà fent amb tots els personatges possibles fins que l'atenció del grup decaigui notablement (ja que per a ells serà una dinàmica lenta i cansada).

Pregària

Gràcies, Déu Pare del Cel, perquè tinc una família que em cuida i uns amics que m'estimen. Ajuda'm a abraçar-los i a jugar amb ells, perquè així també els podré cuidar.

Fonamentació

En els primers capítols del llibre del Gènesi veiem Déu com a creador, i la naturalesa com a criatura creada amb les seves pròpies lleis. La postura més fàcil i habitual és separar aquests pols i quedar-se o bé amb Déu o bé amb la naturalesa. L'experiència del Déu de Jesús ens porta a experimentar un Déu que no és un mag que constantment se salta les normes de la mateixa naturalesa que va crear, sinó

que aquesta natura té autonomia. Experimentar un Déu creador ha de portar a respectar i admirar la natura en la seva plenitud. En parlar de la naturalesa, també ens incloem els éssers humans i tota la sensibilitat ecològica de tenir cura de la nostra casa comuna. En els nostres centres d'esplais s'ha d'acompanyar aquest procés personal, que porti a experimentar la síntesi entre criatura i creador.

Com són els infants?

- Les figures de referència s'amplien, ja que és possible que se'n creïn de noves a l'escola i la família.
- Són competitiu i la individualitat passa per sobre de l'equip.
- A nivell cognitiu és una etapa imitativa i de joc. Els nens gaudeixen escoltant relats i parlen per ells mateixos, inventen relats i se'ls expliquen.
- És l'etapa de l'animisme, és a dir, la creença que totes les coses estan animades, senten, escolten, etc.
- És també un estadi egocèntric: el món que els altres veuen és el món que veu l'infant. El món és el que el nen percep, i és tal com ell el percep.

Idea de fons

Déu és present en tota la creació, amant-ho tot.

Objectius

- Observo i valoro l'entorn que m'envolta. [agrair]
- Entenc que Déu és present en el nostre entorn. [contemplar]
- Soc responsable de tenir cura de la creació. [servir]

Personatges

Sant Francesc d'Assís
Santa Clara d'Assís

Material de suport

- El càntic de les criatures [Sant Francesc d'Assís]
- DE MELLO, Anthony (1988). *La pregària de la granota (1)*. Barcelona: Claret
- DE MELLO, Anthony (1990). *La pregària de la granota (2)*. Barcelona: Claret
- La pel·lícula *Wall-e*. 2008. Director: Andrew Stanton

Per què convé treballar aquest binomi en aquesta edat?

Dels 6 als 7 anys és un moment en el qual les figures de referència s'amplien per als infants, tant a l'escola com a la família. No obstant això —que podria semblar un pas d'una concepció més egocèntrica a una de més social (concepte de societat)—, els nens i les nenes es troben encara en un estadi egocèntric on creuen que el món és tal com ells el perceben: una concepció purament individual. A més, cal destacar que es troben en un punt de les seves vides en què la individualitat passa per sobre de la col·lectivitat.

Pel que fa a la part més transcendental, l'infant comença a prendre consciència de l'existència d'un ésser, Déu, amb un poder sobrenatural que és autor de totes les coses i que habita al cel. Per tant, es comença a introduir la idea de Déu com «algú absolut» que es troba present en tota creació. I així s'estableix una estreta relació entre Déu i la Natura —que és la creació divina, és allò més pur, exempta de la mà creadora de l'home—, i al mateix temps la Natura és l'estat natural de l'home.

A causa de la complexitat del tema en qüestió, i pel fet de treballar-lo amb infants d'entre 6 i 7 anys, és un bon moment per ajudar a endinsar-se en la descoberta de les diferents maneres i actituds prèvies a la vivència de la fe —íntimament relacionades amb la Natura— com poden ser l'admiració, l'escolta i el silenci. Per una banda, actituds com

l'admiració i l'escolta són idònies perquè ajuden a la contemplació de la Natura; una contemplació que respon a l'objectiu «entenc que Déu és present en el nostre entorn», perquè la contemplació de la natura evoca la vida en estat pur, on trobem allò més profund, que és sobrehumà —buit de creació humana—. Així doncs, com diu sant Francesc d'Assís en *El càntic de les criatures*, la presència de Déu hi és en tots els elements de la natura, i la Natura és vista com a fruit de la creació divina. Cal recordar que Sant Francesc d'Assís es quedà cec i que ja moribund va escriure aquest cant en homenatge a totes les criatures terrenals. Per tant, qualsevol creació de la Natura és obra de Déu, i és per aquest motiu que ens hem d'estimar tot el que ens envolta com si fos un germà, perquè som fills del mateix Pare, Déu. Per tant, això ens impulsa a respectar la Natura i a preservar-la; a més de valorar el medi natural que ens envolta i, per tant, ser agraïts per poder gaudir-ne. Així doncs, la Natura permet a l'home experimentar en plenitud els tres verbs ignasians: servir, agrair i contemplar. D'altra banda, és molt important el silenci com a actitud prèvia a la vivència de la fe. La natura és un lloc que propicia treballar el silenci; i Déu, en molts moments, es troba en el silenci, perquè, com diu el jesuïta Xavier Melloni: «El silenci no és l'absència de soroll, sinó l'absència d'ego». És un moment en el qual es pot començar a establir una relació amb Déu per mitjà del silenci.

Convé destacar que és una franja d'edat en la qual la religiositat es viu com ja s'ha dit, de manera egocèntrica, però també màgica, antropomòrfica i animista. Cal

remarcar l'animisme, que és la creença que totes les coses estan animades i, així doncs, tots els elements de la natura tenen alguna propietat de «vida». És cert, que tot això pot ser molt abstracte per a infants que tenen 6 o 7 anys, però com que atorga una propietat de «vida» a determinats elements naturals, fa més comprensible la figura de Déu. I Déu es troba en totes les coses. Això implica, encara més, un respecte cap a la Natura com a creació, i també, fa l'infant (i tot-hom) responsable de preservar l'entorn natural que l'envolta.

També és una edat en la qual Déu –que és omnipresent i omnipotent– s'ha de presentar com a gran, bo... i sobretot,

que es troba al nostre costat, que està a prop nostre. Així doncs, el contacte amb la Natura, ajuda a entendre que Déu hi és present en tot, i un espai idoni per la trobada amb Déu és la natura, que és fruit de la mà de Déu. Al mateix temps, és important saber que, en l'àmbit cognitiu, es tracta d'una etapa imitativa i de joc. Per tant, les explicacions a les qüestions referents a la contemplació –admiració o escolta– i el silenci –què són i què impliquen– són inútils sense activitat. Així doncs, l'educador ha de treballar basant-se en el cant, les representacions, el gest, el dibuix... Naturalment, es comença a treballar amb el raonament; tot i això, s'ha de fer a partir d'un llenguatge entenedor i senzill.

Proposta d'activitat

Farem una excursió (colònies, cap de setmana...) en què abans de començar a caminar direm als infants que s'han de fixar al llarg de tot el recorregut en: sons, flors, arbres, animals... Un cop arribat al destí es donarà un full i colors a tots els infants per tal que hi dibuixin allò que més els ha agradat del que han vist. Després ho presentaran a la resta de companys de grup i explicaran el perquè ho han triat, i llavors poden

donar gràcies a Déu per la seva creació o perquè la gent ho cuida.

Un cop acabat aquest exercici, es tractarà de fer veure als infants que cal preservar i cuidar la natura. Aleshores, entre tots o primer en petits grups, pensaran maneres de cuidar i respectar l'entorn en el seu dia a dia, per exemple no tirar papers a terra, tenir cura de les mascotes, reciclar...

Pregària

Hola, bon Déu, gràcies per la natura de què gaudim sempre que anem d'excursió. Jesús, ajuda'ns a tenir-ne cura i a respectar-la. Gràcies, Jesús!

Jesús – Amics

8-9 anys

Fonamentació

És una cosa pròpia de Jesús, com a mestre, cridar personalment els seus deixebles. Aquest no era el costum en el seu temps. Ell va cridant un grup d'homes i dones, i els crida perquè estiguin amb ell i perquè prediquin l'evangeli (Mc 3,13-14). Jesús convida personalment a seguir-lo, a anar darrere d'ell, però també va configurant una comunitat, un grup dels qui han acceptat la seva proposta d'amor i huma-

nitat. Els crida, no només perquè siguin els seus servents, sinó els seus amics. El tipus d'amistat personal, que Jesús ens proposa, és un tret clau en el camí del seu seguiment. En els nostres centres d'esplai s'han de presentar les actituds i els valors de Jesús que formen part de l'evangeli cridant i esperant resposta personal i des d'una amistat profunda.

Com són els infants?

- La importància de l'entorn és cada vegada més gran, els amics de l'escola són importants i l'acceptació del grup també. Malgrat això, segueix sent una etapa individualista.
- A nivell cognitiu: els nens i les nenes gaudeixen manipulant objectes. A través del contacte amb les coses descobrixen les propietats dels objectes en particular, les propietats generals del món, la seva constància, el canvi...

Idea de fons

«La colla d'amics de Jesús»

- Jesús i els deixebles
- Jo formo part dels amics de Jesús, Ell és el meu amic (Jesús proper i senzill)

Objectius

- Conec Jesús i segueixo el seu camí.
[contemplar]
- Dono gràcies pels companys i companyes de camí: els amics i les amigues.
[agrair]
- Aprenc de Jesús i dels deixebles que el treball en equip és molt important.
[servir]

Personatges

Sant Pere, apòstol
Maria Magdalena

Material de suport

- Cançó: «Senyor que us conegui»
- Cançó: «Som amigues», del grup Macedònia

Per què convé treballar aquest binomi en aquesta edat?

En l'etapa dels 8 i 9 anys la importància de l'entorn és cada vegada més gran, els amics de l'escola són importants i l'acceptació del grup també, de fet és el moment en què es comencen a formar els grups. És per això que el binomi Jesús i la seva colla d'amics agafa una rellevància especial.

Des de la nostra realitat d'Esplai volem transmetre un Jesús Amic de tots, un Jesús proper que va ser un nen com ells, divertit, entremaliat, i alhora gran, únic, fantàstic. Un Jesús que ens parla i a qui parlem. És a dir, es tracta de presentar un Jesús solidari, generós i humà, amb elements familiars, amb un pare especial i una mare, Maria, que se l'estimen molt.

En aquesta etapa, la imatge més infantil que tenen de Jesús va evolucionant cap a una altra imatge més d'acord amb els qüestionaments propis del seu moment evolutiu. El veiem com un Jesús amic que s'estima, un amic proper que els acompanya. Un Jesús model que s'admira perquè va ser crític amb l'ambient que l'envoltava i perquè, establint noves relacions amb altres, va intentar deixar un món millor.

És un exemple que convenç i il·lusiona perquè presenta valors com ara l'acceptació, la valoració de les persones, la generositat, la solidaritat, la llibertat i l'amor; uns valors que responen a les il·lusions que els infants tenen en aquesta edat.

Jesús acull, forma un grup amb qui comparteix la pròpia vida, i aquest grup es pot assemblar al nostre. Jesús ens mostra un Déu proper, amic, un company que no t'abandona en els moments difícils, que t'aguanta i et perdona sempre, passi el que passi.

Volem que se sentin part de la Gran Família de Jesús de què el seu grup d'amics forma part, els amics que s'ajunten a la classe, al pati, al carrer, a casa... Una casa acollidora, que sempre està oberta i on es convida tothom, ja que per a ell tots som iguals. Volem que l'Església sigui la nostra Casa on fem pinya per celebrar coses alegres. Ens agrada anar-hi perquè sempre ens hi sentim a gust i entenem tot el que veiem, el que ens diuen i el que fem (utilització del llenguatge narratiu, experiencial i simbòlic significatiu). Un lloc familiar i, alhora, festiu/celebratiu. És un exemple que convenç i il·lusiona perquè presenta valors com són l'acceptació, la valoració de les persones, la generositat.

En aquesta etapa cal fomentar el treball i la diversió en grup; un grup on és possible l'afecte, l'amistat i la solidaritat. Les excursions, les campanyes solidàries, les celebracions... són bons moments per avivar aquest sentit de pertinença a aquesta Gran Família.

La fe es viu des de la transmissió de l'amor, l'afectivitat i l'estimació; això atès que en aquest moment no es tracta tant de «creure en» sinó de «viure i experimentar» des de l'afecte als seus, amb Jesús i des dels valors que transmeten. És una edat bonica per a una «fe simbòlica, imaginativa i alegre», on es creu sense

condicions i sense interpretacions: els Reis d'Orient, Noè, Adam i Eva, les paràboles de Jesús... El contacte amb la natura pot constituir una bona aproximació a un pressentiment de Déu, de manera que descobrir la bellesa i la bondat que hi ha en aquesta experiència els suscita sentiments d'admiració, de sorpresa i de gratitud envers el seu Creador, i que els desvetlli l'afany de cuidar-la.

Creiem en els valors de la camaraderia i la convivència, uns valors que comportin el compromís de l'amistat, de compartir el que tenen, de perdonar i donar les gràcies, d'ajudar, de respectar els altres i reconèixer els propis errors; i tot plegat tenint com a referència els valors humans.

Atesa la importància de la imitació i el testimoni dels adults i dels seus iguals, cal que el nen i la nena sentin que també a ells els perdonen, que els donen les gràcies, que els ajuden... Els monitors i monitores hem de ser, doncs, un exemple a seguir.

La importància rau en el fet que la persona té un valor inalienable. M'accepto i m'estimo, no pel que tinc sinó pel que soc. Els altres són subjectes valuosos al mateix nivell que jo, atès que viuen i experimenten les mateixes coses amb tanta intensitat i amb tant d'entusiasme com un mateix. Són acceptats per Jesús i estimats per ell de la mateixa manera que jo, formen part de la mateixa família. És el pas previ a una vivència més profunda del fet social.

Els valors a treballar especialment en aquesta etapa són l'acceptació de «mi

mateix» (caràcter, cos, etc.); l'acceptació de l'«altre-diferent» (amb opinions, història i sensibilitat diferents de la pròpia); sensibilitat pel món que els envolta (justícia-injustícia, respecte per la natura, possibilitat de canviar-les coses, etc.); col·laboració en equip; igualtat (social, de gènere, etc.); i la responsabilitat davant del consum.

Proposta d'activitat

Primera part: Activitat - Joc del mocador

Es fan dos equips que se situen en fila l'un davant l'altre, encarats. Els jugadors de cada equip s'han de numerar i a la zona que queda al mig dels dos camps s'hi situa un monitor/a que sosté un mocador. Aquest va «cantant» un número en veu alta i els jugadors corresponents de cada equip han d'agafar el mocador i portar-lo al seu lloc sense ser atrapats per l'altre jugador. Qui ho aconsegueixi guanya un punt. Si l'agafen abans d'arribar al camp propi o bé travessa la línia central sense que l'altre hagi agafat el mocador el punt serà per al contrari.

En aquesta versió, però, no es jugarà amb punts sinó amb «valors», que seran els següents:

- Els valors «bons»: Amor, Perdó, Compartir, Ajuda, Agraïment
- Els valors «dolents»: Odi, Enveja, Egoisme, Burla, Menyspreu

Així, el perdedor de cada duel haurà de donar la seva fitxa al monitor o monitora de manera que el joc acabarà quan un equip es quedi sense fitxes o quan es cregui oportú.

La idea és extrapolable a altres jocs clàssics, que d'aquesta manera podem dotar de contingut: estirar la corda, lladres i policies, la bandera...

Segona part: Reflexió i manualitat

Un cop acabada la primera activitat proposem fer una reflexió i que pensin com seria el món amb els valors «bons» i com seria amb els «dolents». És un bon moment per introduir la colla d'amics de Jesús i que puguin plantejar com són o els agradaria que fossin els seus amics i les seves amigues.

Dibuixa't!

Abans de començar seria bo dedicar uns deu minuts a crear un clima de calma, potser posant música tranquil·la, demanant-los que individualment busquin un espai on es trobin còmodes.

Els repartirem colors, llapis i un full Din A3 a cada infant. En aquest full, després d'una estona de reflexió, s'hauran de dibuixar ells mateixos seguint els criteris que hi tenen escrits. La mida de les diferents parts del cos correspondrà a com es valoren ells en aspectes diferents: la capacitat de perdonar, agrair, ajudar, compartir i estimar. És a dir, si les mans del seu dibuix tiren a grans, voldrà dir que creuen que són generosos i es donen als altres, i si dibuixen una boca molt petita voldrà dir que consideren que els costa molt donar les gràcies.

Criteris

1. Ulls: Saber veure quan cal demanar perdó.
2. Boca: Saber donar les gràcies.
3. Orelles: Saber escoltar els companys i ajudar-los.
4. Mans/braços: Saber compartir.
5. Cor: Saber estimar els qui ens envolten.

Aquesta part de l'activitat es pot allargar entre 30 i 40 minuts.

Un cop tots els nens s'hagin dibuixat farem una rotllana i cadascú explicarà una mica el seu dibuix (1-2 minuts per infant), tothom ha de tenir la seva estona de protagonisme per tal que ens puguem conèixer una mica més (uns 30 minuts).

En l'última part de l'activitat distribuïrem per la sala tots els dibuixos dels infants i els donarem un plec de *post-it* (tants com vulguin!, com més millor!) per tal que hi escriguin coses bones dels seus companys i els enganxin al dibuix corresponent. Quan l'activitat acabi tots els nens s'en duran a casa el seu dibuix amb totes les coses bones que els hauran escrit els companys.

Coses a tenir en compte

És molt important la implicació dels monitors i de les monitores per tal que l'activitat funcioni, nosaltres també hauríem de fer el dibuix i explicar-lo als infants. Proposem, doncs, que el portem fet d'abans perquè d'aquesta manera, durant l'estona de reflexió, podrem anar passant infant per infant i ajudar-los a plasmar el que opinen d'ells mateixos.

De cara a l'última part de l'activitat, la dels *post-it*, tinguem cura amb tots els dibuixos i fem un esforç perquè tots els infants en tinguin el màxim possible! Tant per part nostra com ajudant-los per tal que no només n'escriguin al seu millor amic o amiga sinó a tots els companys.

Pregària

Amic Jesús, et vull agrair haver-te acostat a mi i haver deixat que et conegui. A poc a poc et vull anar descobrint per poder arribar a estimar-te com tu m'estimes a mi. Jesús, ajuda'm a ser el teu amic!

Perdó-Gràcies

10-11 anys

Fonamentació

En nombroses escenes de l'evangeli, el fruit del perdó és la tornada a la comunitat humana i a l'agraïment. En l'escena de la guarició de deu leprosos s'aprecia clarament. Només un se'n torna per agrair (Lc 17,11-19). Jesús ressalta la seva actitud i l'assenyala com l'experiència profunda, personal i original, la que suscita una trobada amb ell. D'alguna manera, els nostres centres d'espai han de

crear condicions perquè es puguin viure moments de perdó i d'acceptació grupal i personal des de l'agraïment de ser un grup i de caminar junts. Només allà es donen les reconciliacions, només allà es pot estar disponible a fer baixar els orgulls i les supèrbies. Donar i demanar perdó sempre és fruit de l'experiència de saber que, tant l'altre com jo, som més del que hem fet.

Com són els infants?

A nivell cognitiu: descobreixen les propietats dels objectes en particular i les propietats generals del món, la seva constància, el canvi. Massa, pes, volum, distàncies, etc. es van organitzant progressivament des dels 9 fins als 11 anys.

Idea de fons

Examen ignasià

- Saber que cada dia vivim coses boniques i coses que no ho són tant.
- Aprendre el do del perdó i del sentir-se perdonat.
- Viure l'agraïment com a actitud sincera/gratuïtat.

Objectius

- Conec testimonis de vida, referents que han donat la seva vida als altres sense esperar res a canvi (gratuïtat). [contemplar]
- Sé perdonar els altres. [servir]
- Entenc la importància de demanar perdó, i valoro el fet de sentir-me perdonat. [agrair]

Personatges

Sant Ignasi
Santa Teresa de Jesús

Material de suport

- Jesús perdona una pecadora (Lc 7,36-50)
- Paràbola del fill pròdig (Lc 15,11-32)
- Examen ignasià

Per què convé treballar aquest binomi en aquesta edat?

Als 10-11 anys l'infant pren consciència que els seus actes tenen una repercussió en el seu entorn i les persones que l'envolten. Ja en aquesta edat, experimenta el sentiment de culpa i de responsabilitat, i es qüestiona per què els pateix i com els pot gestionar. En aquest sentit, es produeix una transformació: el seu comportament ja no es regeix només per la recompensa o el càstig, sinó que es desperta l'ètica. Fins ara no acabava de ser conscient que aquest concepte i aquesta manera d'entendre el món existeixen. Una gran diferència respecte a l'estadi anterior és que ara comença a entendre l'impacte dels actes que es fan i, fins i tot, de l'omissió d'actes.

En conseqüència, també experimenta el sentiment de justícia o injustícia, i ho fa en funció del tracte que rep per part dels altres. Atès que sap que hi ha accions que ell o ella pot fer i que trenquen una relació (poden fer mal a l'altre), se l'ha d'educar en la capacitat de demanar perdó. Per això ens podem inspirar en la persona de Jesús que perdona, que reconforta i mostra un amor que s'enfoca des del perdó. Pot ajudar en aquest sentit que seleccionem textos evangèlics en què Jesús perdona, especialment el del Fill pròdig i el de la dona pecadora. Del primer text es podria remarcar que es tracta d'un perdó sense condicions, que no oblidia el que ha passat però que és capaç de transcendir-ho. En el text de la dona pecadora es percep un Jesús que perdona, encara que els altres dubtin d'ell o el posin en entredit. És imprescindible

integrar-los en el desenvolupament de la capacitat de perdonar i de demanar perdó, sense que això suposi una invitació a eludir responsabilitats.

Tant important com el valor del perdó és el valor de la gratitud. El fet de conrear l'acció de gràcies és treballar per la gratuïtat, és a dir, ser capaç de fer coses per als altres, independentment de la recompensa que es pugui rebre. S'ha de recordar a l'infant el gran poder que té l'acció de gràcies. L'acció de gràcies apropa les persones entre si, enforteix els vincles que existeixen. És un acte d'amor al proïsme. Dins de l'espai veiem aquests altres i com s'amplien no solament a la família, sinó també als amics i a la comunitat. Tots ells, per al cristià, en definitiva, formen part de la comunitat de les filles i fills de Déu.

Per això podem dir que l'acció de gràcies no només té un abast familiar o que queda dins del cercle d'amics i coneguts. Una part crucial de l'educació de l'infant en el valor de l'acció de gràcies passa per ensenyar-lo a reconèixer l'actitud dedicada a les persones que no coneix, però que en el dia a dia col·laboren per construir un món millor. La feina dels conductors d'autobús, el personal de neteja, els dependents de les botigues... Diàriament ens trobem i interactuem amb un gran nombre de persones que no coneixem, però de qui rebem algun servei. Cal acompanyar l'infant en aquesta reflexió per tal que fugi de les actituds típiques adolescents (amb les quals al cap de poc conviuran) de rebuig i menyspreu «fàcil» envers els desconeguts.

En darrer lloc, cal recordar constantment a l'infant el valor de l'acció de gràcies per la vida que hem rebut, tal com ens ha es-

tat atorgada; un do de Déu. L'agraïment no solament per les accions rebudes sinó també pel que tenim l'oportunitat de viure cada dia. Un moment concret d'això podria ser l'estona de la benedicció de la taula, agraint el menjar que anem a prendre.

Es tracta aquí d'explicitar, de reconèixer que en les seves vides hi ha experiències de perdó donat i rebut. Invitar-los a reconèixer-se en els sentiments i en les accions de Jesús, podria ser molt il·luminador per a les seves vides.

En aquest punt es creuen els dos valors d'aquest binomi: en tant que he rebut tantes coses i persones en la meua vida, i en dono gràcies, soc capaç de reconèixer quan he fallat, i no he tractat com cal tots aquests dons.

Una simplificació i adaptació del llençatge ignasià a l'edat que ens ocupa ens pot servir per treballar aquest binomi. De fet, podria ser una pràctica regular que s'estimuli explícitament en les trobades de l'esplai.

Proposta d'activitat

Activitat 1 (perdó): Demanar perdó

En un moment i en un lloc tranquil, cada infant pensa alguna cosa per la qual ha de demanar perdó. Cal poder generar un clima molt calmat i de silenci amb el grup, potser acompanyant l'estona amb una música de fons. Es recomana que cada infant sigui en un lloc diferent de l'espai on estiguen fent la dinàmica per tal de mantenir el clima de silenci i reflexió personal. Després d'una estona de reflexió, cada infant haurà d'apuntar en un tros de paper el que hagi pensat. A continuació, s'ha d'explicar al grup que farem un gest que expressa que tots necessitem algun confident per explicar-li les nostres coses. Farem seure el grup en un cercle, i col·locarem un recipient al mig. Per ordre, cada infant donarà el seu paper al company de la dreta, i aquest haurà de llegir-lo interiorment i s'aproparà al recipient del mig per cremar-lo (amb l'ajuda d'un monitor).

Material

- Papers i bolígrafs.
- Un recipient on poder cremar els papers.
- Un encenedor.

Activitat 2 (gràcies): *Lipdub*: cadena de bones accions

Es proposa el visionat d'aquest vídeo: [Cadena de buenas acciones](#). Hi veurem que unes persones duen a terme una cadena de bones obres seguint un dels fonaments del cristianisme: en la mesura que reps un do (la salvació) et sents interpel·lat a donar als altres sense esperar recompensa. Es proposa als infants que pensin accions de rebre i a la vegada accions de donar, amb la dificultat afegida que les diverses accions s'encadenin l'una rere l'altra, imitant la idea del vídeo. Posteriorment, es pot representar i enregistrar un *lipdub*. En acabar, es pot proposar als infants que posin exemples de petites accions i gestos que la gent fa diàriament i que beneficien els altres sense esperar res a canvi.

Material

- Dispositiu per veure el vídeo.
- Dispositiu per gravar.
- Disfresses i objectes diversos (opcional).

Pregària

Senyor, vull pregar una estona i trobar-me amb Tu. Ajuda'm a revisar tot allò que ha passat avui en la meua vida. Vull cuidar les coses importants que em van passant, i vull que m'ajudis a fer-ho, perquè a vegades no m'hi fixo prou i em cal aprendre a concentrar-me. Senyor, et vull donar gràcies per tot allò que és tan important en la meua vida.

Món - Diversitat

12-13 anys

Fonamentació

Els centres d'esplai ignasians són ja una mostra de la diversitat en la qual volem educar. Volem anar més enllà del simple reconeixement d'aquesta diversitat i passar al respecte profund de cadascú (cosa que no impedeix que pugui presentar el meu punt de vista) i d'aquesta manera, junts, cercar allò que ens uneix. Veure, apreciar i defensar la diversitat en el nostre món ha de ser una tasca

que ens provoqui i que no podem defugir. Ara bé, aquesta diversitat s'haurà d'apreciar des del meu món, des de la meva pròpia identitat; és a dir, sense renunciar al que soc, busco els altres, estimo l'altre en la seva diferència. Educar en el fet d'apreciar el que hi ha en un altre és un dels elements o actituds que hem d'estimular.

Com són els infants?

- Entren en la preadolescència, inici dels canvis físics.
- Les relacions se separen en funció del gènere. Inici de la importància del grup d'iguals.
- A nivell cognitiu es passa dels objectes als conceptes, i s'inicia el raonament abstracte i el pensament formal.

Idea de fons

Interculturalitat

- Pentecosta:
el do de llengües → voluntat de comunicar-se.

Personatges

Sant Francesc Xavier
Santa Teresa de l'infant Jesús

Objectius

- Entenc la diversitat com a font de riquesa. [agrair]
- Observo el món que m'envolta, el nostre país i el continent al qual pertany. [contemplar]
- Conec i m'apropo als altres com a germans. [servir]

Material de suport

- *La diversidad es la característica que hace al ser humano* [video]
- *Por cuatro esquinitas de nada* [video]
- La vinguda de l'Esperit Sant (Ac 2,1-13)

Per què convé treballar aquest binomi en aquesta edat?

El salt del cicle de la Primària a la Secundària és, tal com ja s'ha dit, el moment que el grup d'iguals comença a ser de més rellevància. L'opinió dels companys esdevé molt important per a cada infant, i trobar un lloc còmode dins d'aquest grup es converteix en una tasca prioritària. També és, per tant, un moment en què les diferències són assenyalades amb més freqüència i, malauradament, sovint associant-hi prejudicis i connotacions negatives. A més, aquest principi de discriminació en moltes ocasions és manifestat obertament i de manera excloent: la identitat del grup es configura a partir d'aquells que no hi són benvinguts i el que els diferencia dels que sí que ho són.

Ens pot inspirar un Jesús que acull els leprosos, però que no solament acull, sinó que els va a buscar explícitament, s'hi acosta, deixa que el trobin. Una persona que entén que les diferències no han de suposar cap problema, i que totes les persones compartim una essència comuna. Aquesta consciència ens porta a l'acollida. Les diferències, doncs, no són motiu de judicis, sinó que ens permeten ampliar la nostra perspectiva, la diferència és bona. De fet, Déu mateix és diferent, és comunitat de Pare, de Fill i d'Esperit Sant.

Per això resulta imprescindible començar a treballar la visió sobre la diversitat i la complexitat i la riquesa del món amb intensitat, i a més fer-ho de manera explícita en aquest moment vital; és necessari per tal de transformar l'actua-

ció discriminatòria en una d'inclusiva, i que no només accepta i respecta les diferències sinó que les valora com a riqueses. Un exemple clar és el text del llibre de l'Apocalipsi, en què l'Esperit transmet un missatge a cada una de les set Esglésies. Cada una és diferent i, a la vegada, complementària. I el mateix passa amb els evangelis, no és un de sol, són quatre evangelis i en cadascun d'ells es percep la frescor de l'acció de Jesús, tal com el va viure cada comunitat que l'escriu.

Una percepció de la diversitat com a quelcom positiu no només ajudarà el grup a mantenir un clima de respecte, d'acceptació i de col·laboració dins del mateix grup; també ajudarà cada infant, en concret, a reconèixer-se i a viure la relació amb el grup d'una manera més sana.

És important veure quines coses són les que interpel·len totes les persones en general, i investigar com cadascú (i cada cultura) s'expressa i celebra. És, doncs, també el moment de traslladar aquesta realitat vivencial —en el grup som gent diferent convivint, compartint i estimant-nos— a una escala superior, que englobi tota la humanitat: en el món som gent diferent convivint, compartint i estimant-nos.

Aquesta extrapolació, tanmateix, no es pot quedar en el pla intel·lectual, només amb la vivència (pròpia o a través de testimonis). Es pot inculcar en els infants la voluntat d'acostar-se a realitats diferents de les seves, de sortir de la pròpia zona de confort i aventurar-se a conèixer aquest món i la seva diversitat. Aquesta actitud seria com l'actualització del do de llengües. També els apòstols surten a portar a altres persones, de cultures i llengües diverses, la veritat que han experimentat.

La pubertat és també el moment en què la vergonya esclata, i sorgeix la inquietud a l'hora d'interactuar amb aquells que presenten diferències, i que encara no hem tingut l'oportunitat de conèixer. Cal, doncs, despertar la inquietud per descobrir la riquesa d'aquest món i dels humans per tal que l'ajudi a vèncer els prejudicis i a encarar-los des de la lògica, el raonament i l'experiència, equipant l'infant per poder lluitar contra discursos de la por i les lògiques segregacionistes habituals en el nostre entorn.

Així doncs, tractar el món i la diversitat ens permet treballar amb l'infant aspectes tan diversos com anar de l'autoestima a la vergonya passant per la pressió de grup i l'essència de l'ésser humà. És una temàtica en la qual segurament ens trobarem que cada infant, de manera individual, té una posició ja bastant definida i diferenciada, però que, sovint, es perd i s'homogeneïtza quan s'ajunta tot el grup. Per tant, és important ajudar els infants a viure les seves diferències i les dels altres des de la naturalitat, l'acceptació i el reconeixement de la pròpia riquesa.

Proposta d'activitat

Activitat: Siguis d'on siguis

Amb els infants muntarem un mapamundi a la sala on normalment fem esplai i pensarem una guia de 4-5 preguntes a plantejar a persones desconegudes: preguntes que es relacionin amb el bagatge cultural (per exemple: «Com celebres el Nadal?» o «Quines són les danses tradicionals a la teva terra?» i amb l'interior (per exemple: «Quin és el teu somni més gran?» o «Què és el que et fa por?»). Després de respondre les preguntes nosaltres mateixos amb el grup (cada infant donant la seva resposta) els proposarem de sortir a buscar gent (a l'escola, a extraescolars, a l'esplai, pel carrer) i plantejar-los aquestes

mateixes preguntes: per tal d'iniciar la dinàmica podem fer una sortida a buscar gent o el primer dia portar coneguts, persones de diferents cultures, que ens puguin respondre.

La idea és anar recordant als infants que si coneixen gent nova els plantegin aquests interrogants, i ajudar-los nosaltres també per tal que periòdicament puguin fer un buidatge del mapamundi i veure que, sigui d'on sigui la gent i tingui les tradicions que tingui, hi ha una essència comuna en forma de somnis, emocions, desitjos, pors, etc., que trobem en totes les persones.

Pregària

Senyor Jesús, quan estic amb els meus amics o veig gent pel carrer descobreixo que són tots diferents i, en moltes coses, diferents de mi. A vegades això em fa por i no sé què fer.

Tu que sabbies veure el fons del cor de tots, independentment de la seva llengua, color o cultura; ensenya'm a veure un germà darrere de cada persona.

Tu que sabbies acceptar cadascú com era, ajuda'm a valorar les coses dels altres que no són com les meves.

Tu que lluitaves contra tot el que deixava trist als altres; dona'm una mirada que sàpiga descobrir els problemes, les dificultats i els patiments dels que tinc més a prop.

Tu que eres capaç de fer que ningú sentís vergonya per ser diferent; ajuda'm a fer que tots, a prop meu, se sentin tan còmodes com a casa.

Justícia - Solidaritat

14-15 anys

Fonamentació

Hi ha alguna cosa al nostre món que no funciona; ens trobem envoltats d'injustícies: l'evangeli ens convida a reflexionar sobre aquests binomis i ens guia a l'hora de treballar per la justícia i la solidaritat al món. Segons les Benaurances (Mt 5), les obres de justícia, pau i solidaritat són signes del Regne de Déu. Aquest treball ens porta a la reciprocitat entre Déu i els homes i les dones. L'evangeli ens pre-

senta la justícia com una virtut que cal defensar per sobre de totes les coses, i ens demana una recerca constant: Mt 5, 6 i 10. Aquesta opció és difícil d'assolir quan vivim en una societat individualista i consumista. La solidaritat ens demana sortir de nosaltres mateixos, de les pròpies zones de confort, no té límits ni barreres.

Com són els infants?

- Adolescència, canvis físics.
- Etapa de grup (gregarisme).
- A nivell cognitiu: es treballa plenament amb conceptes a través del raonament abstracte i el pensament formal. S'assoleix la plena capacitat del pensament superior.

Idea de fons

Hi ha alguna cosa en el nostre món que no funciona (injustícia), podem fer-hi quelcom? (solidaritat)

- Desigualtat nord-sud.
- Diferències a prop meu.
- Persones per als altres: Pere Claver, Vicenç Ferrer... gent que s'ha mogut/commogut.

Personatges

Sant Pere Claver
Santa Catalina de Siena

Objectius

- Prenc consciència que el món que m'envolta no és just. [contemplar]
- Conec referents, testimonis de vida, agents pel canvi i valoro la tasca que fan. [agrair]
- Generem accions concretes que ens permeten donar la mà als que tenim més a prop (realitat local). [servir]

Material de suport

- El bon samarità (Lc 10,25-37)
- Les benaurances (Mt 5)

Per què convé treballar aquest binomi en aquesta edat?

Hi ha persones, associacions i entitats que lluiten per la justícia i la solidaritat en el món. Són gent que experimenta les injustícies amb dolor i els fan actuar. L'educació en el lleure és un gran mitjà per educar en el camí del que anomenem Coneixement - Reflexió - Implicació - Acció, al voltant de la justícia i la solidaritat. En concret, els centres d'esplai dins la pastoral juvenil de la Companyia de Jesús a Catalunya tenen un paper important en aquest canvi.

En aquesta edat, l'educació en el lleure és una oportunitat per conèixer les situacions d'injustícies que pateix el món, i aproximar les accions de solidaritat que duen a terme entitats properes. Les injustícies no són un concepte abstracte, les podem veure, les podem tocar i les podem sentir. Aproximar-se a aquestes experiències concretes de solidaritat que ja avui els ajudaran a visualitzar les pròpies potencialitats i, si convé, poder unir-se a alguna d'elles. També la solidaritat neix d'haver experimentat l'amor de Déu i el mal present en el món actual. Aquest fet ens ha de fer mobilitzar.

Tot el que fem en aquest nivell amb aquest grup de nois, sense el treball de l'espiritualitat i la interioritat, es converteix en superflu. L'evangeli proposa actituds de vida que haurien d'inspirar les activitats, perquè no siguin buides i perquè ens portin a continuar treballant des d'una solidaritat sincera cap al desig de fer justícia.

El Papa Francesc va dir als joves colombians: «Deixin que la realitat dels seus germans els bufetegi i els mobilitzi». Per això creiem que s'ha de privilegiar d'alguna manera el cercle de presentar experiències, observar, interpretar, deixar-se afectar i actuar. La injustícia no està molt lluny, i els joves, en aquesta edat, ja la saben detectar i són capaços de verbalitzar-la. Per això, generar reflexió en les trobades sobre la problemàtica d'injustícia i falta de solidaritat ha de ser un tret explícit.

Pere Claver, veient la injustícia del món dels esclaus negres, va ser capaç de posar-se al seu servei fins arribar a anomenar-se «esclau dels esclaus negres per sempre».

En aquesta edat, els adolescents es comencen a distanciar del seu grup més proper per fer les seves pròpies eleccions. Això cal estimular-ho. La capacitat d'autocrítica, de denunciar les injustícies i els maltractaments que es dona entre els seus iguals dins el curs, dins el mateix esplai, és una característica que podria ser part dels trets d'aquesta etapa.

El desenvolupament de l'autonomia ja comença a donar les seves primeres mostres en aquesta edat. Cal que els monitors estiguin atents a les dinàmiques grupals i a les relacions que estableixen. Pot ser que hi hagi relacions de poder entre ells, o d'ells amb els altres, que han d'aparèixer, que s'han de parlar i que s'han de treballar amb la resta dels participants.

Desenvolupar petits gestos de solidaritat en moments especials és una cosa excel·lent. Tothom és solidari per Nadal, però la idea és que ho sigui en tot moment. La so-

lidaritat diària amb el company de classe i, també, el desenvolupament de campanyes internes en el col·legi organitzades pels mateixos estudiants i promogudes pels mateixos participants de l'esplai.

Moltes vegades els adolescents titllen de babau qui ajuda o qui és solidari. És possible que això ja s'hagi donat en el grup, però cal detectar-ho i abordar-ho amb el grup mateix per plantejar la temàtica i reivindicar els que es comporten en clau solidària. Promoure que això és el que s'espera d'ells en aquest esplai.

Com que aquests adolescents senten la necessitat d'implicar-se, de fer alguna co-

sa, d'indignar-se, és un bon moment per ajudar-los a canalitzar les ànsies d'ajuda, i que no acabin frustrats o desesperançats: «no s'hi pot fer res» o alguna expressió per l'estil.

Estimular l'austeritat i la humilitat, que els adolescents no consideren prou, són altres elements contraculturals a treballar en aquesta etapa. La consciència de la necessitat, que hi ha en altres llocs del món, poden portar a canviar les formes i els hàbits de vida. Si ho veiem així, els anirà quedant clar que en l'esplai la solidaritat s'entén no només amb accions puntuals, sinó com una actitud de fons.

Proposta d'activitat

Activitat: La història de les coses

A les webs d'[Intermon](#), [Càritas](#), a la col·lecció *Papers de Cristianisme i Justícia...* trobaràs diverses activitats sobre el comerç just o dades de les situacions de pobresa i injustícia actualitzades. És important que no obriu un simple debat sense haver-vos abans informat del que voleu tractar. En aquesta edat les dades objectives són molt importants per despertar la sensibilitat. Aquestes dades no acostumen aparèixer en les notícies i diaris. Tampoc us fixeu només en les dades de pobresa, mostreu també la riquesa natural i cultural, els elements de dignitat, els contrastos produïts per la gran desigualtat i les respostes de solidaritat de l'Església, d'ONGs o iniciatives anònimes.

D'aquesta manera hi ha moltes activitats que poden començar fixant-se amb la roba que porten, el menjar que consumeixen, la tecnologia... i veure de quins països ve, el preu que costa, etc.

Sempre hauríem de poder acabar pensant que podem fer nosaltres, ja sigui en clau col·lectiva (des d'organitzar una campanya) o en clau personal (petits compromisos, canvis d'hàbits, seguir el tema de prop, etc.)

Un vídeo titulat *La historia de las cosas* segueix la història d'un producte. Seguir en un mapa els viatges i la història d'un producte de cadascú del grup pot ser una manera de començar.

Pregària

Pare, tots somiem en un món més just.

Ara ja no ens conformem amb els somnis, no volem un món amb guerres, desigualtats, infants sense escolarització, persones vivint al carrer i passant fam.

Volem que ens ajudis i que ens acompanyis a transformar aquest món a partir de la solidaritat. Que tots deixem de mirar-nos i preocupar-nos pel nostre melic i mirem les cares dels altres. Ajuda'ns a estar al costat d'aquells que necessiten afecte, a buscar solucions per aquells que tenen problemes greus i a lluitar perquè tothom tingui drets i deures.

Fonamentació

Ignasi de Loiola escriu la petició «en tot estimar i servir» com a fruit del moviment interior a donar gratuïtament el que hem rebut de la mateixa manera. És fruit d'una experiència profunda, d'un tresor trobat i preservat que lliura tot el que té, especialment el talent, per a la construcció del Regne de Déu. Jesús va cridar el pescador Pere no perquè deixés de ser el que era sinó perquè fos ell

més genuí, més original i més autèntic, i des d'allà el va convidar a ser «pescador d'homes». En els nostres centres d'esplai s'han de crear condicions per experimentar el desig de servir i d'estimar els altres «com jo he estat estimat i servit». És una tasca de formigueta, de petits hàbits de gaudir el viscut i de detenir-me a assaborir-ho internament a través de la revisió del dia viscut.

Com són els infants?

- Adolescència.
- Creació de la pròpia identitat.
- «Trencament» amb estructures de referència en el passat (família, escola...).
- Continua l'etapa de grup, però amb inici de relacions interpersonals significatives (una/dues persones amb gran confiança).
- Opinió dicotòmiques en molts aspectes.
- A nivell cognitiu el raonament abstracte i el pensament formal ja estan del tot desenvolupats i s'assoleix la plena capacitat del pensament superior.

Idea de fons

Ser persones per als altres

- Cada dia és un nou dia per a estimar: (*Un dia més per estimar*).
- Metodologia escolta del «projecte personal» de servei.
- El voluntariat com a instrument al servei del canvi.

Objectius

- Estimo també en les situacions i les persones que m'ho posen més difícil. [servir i contemplar]
- Inicio el meu camí de posar-me al servei de l'esplai com a instrument de canvi, al servei de la societat. [servir]
- Integro la formació i l'amor rebuts, en soc conscient i ho agraeixo. [agrair]

Personatges

Sant Alberto Hurtado
Santa Teresa de Calcuta

Material de suport

- Paràbola dels talents (Lc 19,12-27).
- La figura de Maria, com a serventa al servei de Déu. L'amor d'una mare com a exemple d'estimar.
- Mateu 5,43-48 [Estimar els enemics].
- Agafar algun testimoni com el de Leonard a la pel·lícula **HUMAN** (2015).
- I Cor 13 [Himne de l'amor].
- Tal com diu Santa Teresa de Calcuta: «El fruit del silenci és l'oració, / el fruit de l'oració és la fe, / el fruit de la fe és l'amor, / el fruit de l'amor és el servei, / el fruit del servei és la pau».
- MÀRIA, Josep F. «Justícia integral». *La Vanguardia* (1/09/2013).

Per què convé treballar aquest binomi en aquesta edat?

Després de tot un camí a l'esplai, ja han desenvolupat llargament els eixos contemplar-servir-agrair, però especialment a nivell interior —o en el grup més pròxim— ara queda el pas final, la idea de fons, que és ser persones per als altres. Per fer-ho, cal ser conscient i agrair tot el que s'ha rebut durant aquests anys en l'esplai (i no només en l'esplai, sinó també en general) i utilitzar-ho com a instrument per al canvi.

És important treballar l'estimació perquè és el motor del món: tot allò que fem per amor vertader fa el bé i millora el nostre entorn, i per tant, la societat.

La Mare Teresa fa referència a l'amor com a base de la fe cristiana (tal com diu Jesús mateix Mt 22,34-40) i afirma que aquest amor ens du directament a servir els altres. Aquests dos verbs també formen part del fonament de l'espiritualitat ignasiana: «En tot servir i estimar» (núm. 233 dels Exercicis Espirituals de Sant Ignasi). Aquest amor ens porta, en primer lloc, a estimar aquells que tenim més a prop i a crear comunitat, i no només això, sinó a reconèixer un germà en l'altre, fins i tot quan se'ns fa més difícil (Mt 5,43-48), aollint així la diversitat (que ja hem treballat). I és aquest amor, fruit de la fe, el que ens porta a servir tal com Jesús ens va ensenyar (Jn 13,12-17) i a lluitar contra les injustícies (que també hem treballat).

L'esplai és un espai ideal per estimar sense condicions, amb igualtat, sense complexos, sense diners en joc. L'esplai és un lloc on treballem per a la transformació social de manera voluntària; per tant, ja que, tal com som, eduquem en l'esplai, som exemple de servei com a fruit d'estimar els germans. Pel fet d'estimar ens dediquem a servir la societat de manera completament gratuïta i gratificant. N'és un exemple clar l'experiència de l'Arturo, un jesuïta bolivià que va visitar una zona rural del país, i va trobar una nena que portava el seu germanet, gairebé un nadó, a l'esquena, lligat amb un mocador. L'Arturo li va dir a la nena: «¿No te pesa mucho este niño que llevas en la espalda?». La nena va respondre: «No me pesa, es mi hermano».

A l'hora de posar en pràctica aquest servei cal tenir en compte de no caure en dues temptacions molt comunes. La primera és no veure que la importància del servei no recau en el fet de demostrar que podem ser comprensius i caritatius (Mt 6,1-4). Servir no és una medalla per penjar-nos al pit i demostrar que som més que ningú. Cal entendre que el servei és una manera altruïsta d'estimar, que fent servei estimem i compartim l'amor amb els germans, i que servir hauria de portar implícit deixar de banda l'ego i deixar de mirar l'altre per damunt de l'espatlla. Servir per a ser vist és una forma injusta d'ajudar, ja que no sorgeix de l'amor (sobretot, en aquestes edats, queda molt bé el fet de fer voluntariats encarats a la publicació en xarxes socials de les nostres proeses), ni es tracta l'altre com a germà, sinó com a inferior. Només entenent el procés i fent que la

implicació sigui lliure i completa, entendran que no hi ha recompensa més gran que l'estima dels altres. Sabent que el servei és gratuït, a vegades rebrem alguns fruits simbòlics en forma de somriure, d'agraïment o enriquint l'esperit, les ganes de sentir-nos part de la comunitat i de fer venir el Regne de Déu a la Terra. «Vosaltres, germans, heu estat cridats a la llibertat. Però mireu que aquesta llibertat no sigui un pretext per satisfer els desigs terrenals. Més aviat, per l'amor, feu-vos servents els uns dels altres. En efecte, tota la Llei troba la seva plenitud en un sol precepte: Estima els altres com a tu mateix». (Ga 5,13-14).

La segona és pensar que servir és fàcil; que, per exemple, repartint entrepans als

sense sostre solucionarem el problema. No és que repartir entrepans no sigui important, és que si aquest gest no va acompanyat de conscienciació i d'incidència, d'acompanyament dels sense sostre i reflexió, no acabarà mai de donar fruit del tot. Per això, cal treballar també en l'esplai el fet de servir i les diferents facetes que cal tenir en compte per assolir la justícia.

Una oferta que se li fa a aquest grup per estimar i servir és la de ser monitors. Donar de manera gratuïta el que gratuïtament s'ha rebut. És una decisió que s'ha d'acompanyar i estimular, sabent que és un gran compromís, però invitant-los a assumir-ho amb il·lusió.

Pregària

Atent a la crida
Et demano, Senyor Jesús,
que en sentir la teva veu,
no em faci el sord,
sinó que estigui preparat
per posar en acció la teva voluntat.

(Inspirat en els Exercicis Espirituals de sant Ignasi de Loiola)

Proposta d'activitat

Proposta d'activitat I: Dirigint una ONG

Objectius

- Treballar la justícia integral.
- Prendre consciència de les dimensions del treball per la justícia i que cal actuar en tots els casos.

Descripció: La fira d'ONG

Grups de 5-7 persones decideixen un col·lectiu de desfavorits als quals es dedicarà l'ONG i en fan un cartell de presentació en què exposen els beneficiaris i la missió que es proposen realitzar.

Posteriorment designen els càrrecs de les persones que, sobretot, no es refereixen tant a funcions dintre de l'ONG sinó a camps en què l'ONG pot actuar per canviar aquella realitat. És a dir, cada persona del grup s'ha d'ocupar d'una «tasca» diferent i totes les tasques han d'anar enfocades a fer la missió de l'ONG. S'hauran de posar una acreditació amb el nom, l'àmbit d'actuació i la finalitat.

Posada en comú

Grup per grup i persona per persona, aniran explicant el que han decidit mostrant cartells i acreditacions. Mentre ho van exposant, el dinamitzador apunta les tasques en cinc columnes. Aquestes cinc columnes tindran el títol en blanc però correspondran a cada una de les cinc dimensions de la justícia integral (el dinamitzador ha de saber quina columna correspon a cada dimensió), 1. Acompanyament, 2. Servei, 3. Reflexió, 4. Conscienciació, i 5. Incidència. En acabar se'ls preguntarà què

creuen que signifiquen aquelles columnes. Han de posar-hi nom.

Revisió de les ONG

Tenint en compte aquestes cinc dimensions de la justícia, s'hauran de plantejar si potser s'hauria de fer alguna reestructuració en l'ONG per tal que la seva tasca resulti més completa i eficaç. No cal tornar a fer grups, es pot dir al moment entre tots per evitar que la dinàmica s'allargui massa.

Tancament

Finalment, es pot posar algun exemple d'una ONG ben coneguda tant pel dinamitzador com pels assistents, i veure si realment actua en les cinc dimensions.

Què m'emporto

Acabarem deixant un espai obert en què cadascú, lliurement, podrà dir en veu alta alguna cosa que hagi après o li hagi sorprès d'aquella sessió. Allò que li queda, allò que s'emporta.

Material

- Fotocòpies de l'article «Justícia integral», publicat al bloc de CJ el 29/07/2013, si es vol repartir.
- Paperògraf, cartolina o paper d'embalar per apuntar-hi els càrrecs en les cinc columnes que corresponen a cada dimensió de manera que tothom ho pugui veure.
- Etiquetes i cartells.

Proposta d'activitat 2: El tràmit impossible

Objectius

- Viure en primera persona les desigualtats per prendre'n consciència.
- Experimentar les dificultats d'estimar en situacions adverses i adonar-se que, malgrat la dificultat, acaba sent millor tant per nosaltres com per la resta.

Descripció

Tots els participants són immigrants sense papiers, i tenen com a objectiu aconseguir la nacionalitat. Malauradament, la burocràcia està pensada per tal que sigui molt difícil fer-ho dins de la legalitat. Això vol dir que depenen del mercat negre, que intentarà treure el màxim benefici d'aquesta situació i també de l'activitat dels funcionaris encarregats. Hi ha cinc oficines, cadascuna de les quals entrega una documentació diferent si s'acompleixen els requisits. Les documentacions són:

- Nacionalitat: és l'objectiu del joc. Requisits:
 - Permís de residència
 - Permís de treball
 - Feina
- Permís de treball que permet treballar legalment. Requisits:
 - Permís de residència
- Permís de residència. Requisits:
 - Permís de treball
 - Feina
- Feina: per cada feina es donaran 10 € (les feines poden ser córrer al voltant de la casa, recollir pinyes, fer publicitat de l'empresa molestant els companys...). També es donarà feina en negre, cobrant menys i amb menys garanties. Requisits:

- Permís de residència
- Permís de treball

- Documentació en negre: a causa de les desigualtats o pel fet que paguen el preu de la documentació, aquí s'entrega documentació sense necessitat de complir els requisits oficials, ja sigui perquè el traficant està de bon humor o perquè obliga el beneficiari a fer-li favors. Els preus de la documentació falsa són:

- Permís de residència → 50 €
- Permís de treball → 100 €
- Nacionalitat → 500 €

Quan s'aconsegueix la nacionalitat, es poden fer dues coses: posar-se a treballar legalment i anar ascendint en el mapa laboral o col·laborar amb la xarxa de documents en negre. Si s'aconsegueixen legalment, només es pot a treballar legalment.

Si el grup és prou gran, se'n poden fer dos. Abans de començar l'activitat se'ls separa i se'ls diu que venen de països diferents. A un grup no se'ls dona cap instrucció i als altres se'ls diu que han de vetllar pel benestar dels seus compatriotes. Així, en acabar l'activitat es poden comparar els resultats de cadascun dels grups.

Reflexió: Després del joc de rol, fem una reflexió sobre les desigualtats socials partint de l'experiència en el joc i fent especial èmfasi en la importància de reconèixer l'origen d'un problema per poder-lo solucionar i en l'actitud que han adoptat en aquestes circumstàncies adverses: han actuat d'acord amb els valors cristians? (es pot llegir el text del bon samarità Lc 10,25-37).

Material

Documentacions i diners per al joc.

Epíleg

Hem elaborat un bon treball en equip per als centres d'esplai ignasians. Ara volem aprofundir-hi. Cap al futur visualitzem que es puguin anar desenvolupant els set binomis i aplicar-los a cadascun dels grups d'edats. Estàs disposat a ajudar-nos en aquesta tasca?

Binomis Anys	Jo Els Altres	Déu Natura	Jesús Amics	Perdó Gràcies	Món Diversitat	Justícia Solidaritat	Servir Estimar
3 a 5							
6 a 7							
8 a 9							
10 a 11							
12 a 13							
14 a 15							
16 a 17							

* Els quadres ombrejats són els que tenim elaborats. Ara cal dissenyar la resta.

Serveixi aquest document per inspirar-nos, i per seguir posant els mitjans perquè allò transcendent es segueixi treballant en els nostres centres d'esplai.

Els redactor@s.

